

**Регіоналізація в європейському
економічному просторі**

Євген САВЕЛЬЄВ,
Галина СМАЛЮК

**ЕКОНОМІЧНА КОНВЕРГЕНЦІЯ
НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ
В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН УКРАЇНИ
ТА ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ**

Резюме

Розглянуто проблему економічної конвергенції України як вирішальний шлях досягнення мети євроінтеграції – членства в Європейському Союзі. Враховано нинішнє економічне становище нашої країни, головною рисою якого є суттєве відставання від усіх країн-членів ЄС, особливо за виробництвом ВВП на душу населення. Вирішальне значення у концепції надано зовнішньому фактору через неможливість самотужки у прийнятні терміни реалізувати завдання конвергенції як в європейському, так і в глобальному просторі. Зазначено, що при глибших змінах більш суттєву роль відіграватимуть фактори, пов'язані з розвитком міжнародних економічних відносин. Пропозиції автора сконцентровано на тому, щоб у розвитку конвергенції вирішальне значення надати економічній конвергенції. Обґрунтовано, що Вишеградська четвірка через те, що вона набула досвіду щодо відносно великого скорочення відставання за економічними пока-

© Євген Савельєв, Галина Смалюк, 2019.

Савельєв Євген, докт. екон. наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки, Тернопільський національний економічний університет, Україна. ORCID 0000-0003-0137-2263, RESEARCHERID H-6418-2017, yev.savelyev@gmail.com.

Смалюк Галина, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Тернопільський національний економічний університет, Україна. ORCID 0000-0003-3963-8936, RESEARCHERID H-4195-2017, smalyukhalyna@gmail.com.

зниками від «старих» членів ЄС та об'єднання держав-сусідів України, має великий потенціал для взаємовигідного співробітництва в усіх сферах. Постановку проблеми не обмежено традиційними формами міжнародного співробітництва, а зорієнтовано на нові рішення. Їх представлено в організаційній моделі «V4 + UA» (Вишеградська четвірка + Україна) з перспективою переростання у розширене об'єднання «Вишеградська п'ятірка», що і надалі відіграватиме роль внутрішньої структури Європейського Союзу, до складу якої входитиме претендент на членство, тобто Україна. Наголошено, що стале економічне зростання нового угруповання має спиратися на найбільшу цінність Європи – об'єднаний ринок та орієнтовані на них структурні реформи, спроможні запустити драйвери виробництва продуктів зростаючого попиту. Висловлено припущення про можливість у майбутньому становлення конфедераційних форм управління в моделі «V4 + UA» для використання конкурентних переваг великих державних утворень типу Німеччини, Франції, Італії й Іспанії.

Ключові слова

Вишеградська п'ятірка, Вишеградська четвірка, діаспора, добробут, європейська машина конвергенції, Європейський Союз, конвергенція, національна машина конвергенції, трудова міграція, членство в ЄС.

Класифікація за JEL: F15, F22, F43, J11, J61.

Актуальність теми дослідження

Інтеграція у сучасному світі стала найважливішою ознакою глобалізації, у процесі якої відбувається об'єднання національних держав у міжконтинентальному, континентальному і регіональному просторах на основі створення інституцій наднаціонального типу. Створення інтеграційних об'єднань – це виробітки механізмів солідарності у досягненні сторонами різних прагнень та інтересів. Отже, інтеграція розширює можливості й виробляє механізм тіснішої співпраці держав передусім в економічній сфері як основі забезпечення населенню високого рівня добробуту, що детермінує вирівнювання життєдіяльності усіх членів об'єднання у правовій, соціальній, культурній, екологічній та інших сферах.

Україна, політичні лідери якої коливалися між східним і західним векторами інтеграції, зробила вибір на користь європейської інтеграції. Першим

кроком у цьому напрямі стало укладення Угоди між Україною та ЄС щодо асоціації, згідно з якою у 2016 р. почав діяти режим вільної торгівлі між ними, а сама Угода набула чинності з 1 вересня 2017 р. Зовнішньополітичний курс на євроінтеграцію з 2019 р. Верховною Радою України закріплено у Конституції нашої держави. При прискоренні прийняття рішень стратегічного характеру щодо виконання євроінтеграційних рішень на політичному і наддержавних рівнях наукових розробок механізму їх практичної реалізації явно бракує. Найменше уваги приділяється досягненню таких показників розвитку, за яких можна порушувати питання про набуття членства в Європейському Союзі. У цьому контексті передусім потрібно вирішити проблематику конвергенції України в європейському й глобальному вимірах.

Огляд літератури та постановка проблеми

Можна відзначити аналітичне дослідження фахівців Центру Разумкова¹, оцінки євроінтеграційних кроків України К. Ю. Сіренко (К. Y. Sirenko)², оцінку інформаційної стратегії А. М. Костенко³, річний звіт Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля» за 2018 р.⁴ Проте наявні публікації роблять акцент на загальнополітичних аспектах євроінтеграції. В іншій групі публікацій викладено результати теоретико-методологічних досліджень інтеграції в європейському напрямі, зокрема Є. О. Коваленка⁵, О. В. Сокур⁶, Д. Слабих⁷ та Ю. Щербакової⁸.

¹ Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В. Сіденко (кер. проекту) та ін. Київ: Заповіт, 2018. 214 с. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_pereformatuvannia_ievropeiskoi_intehratsii.pdf.

² Сіренко К. Ю. Євроінтеграційна політика України: позитивні та негативні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22, ч. 3. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/18.pdf.

³ Костенко А. М. Інформаційно-комунікативні стратегії євроінтеграції в Україні. *Грані*. 2018. Т. 21, № 11. С. 70–77. URL: <file:///C:/Users/Sav/Desktop/1284-Article%20Text-2375-1-10-20190110.pdf>.

⁴ 2018: євроінтеграція як орієнтир. Київ: Ресурс.-аналіт. центр «Суспільство і довкілля», 2019. URL: http://www.rac.org.ua/uploads/content/518/files/webannualreport2018_eurointegrationua.pdf.

⁵ Коваленко Є. О. Концептуально-методологічні засади аналізу євроінтеграційної політики. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2008. Вип. 32. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/visnik_32_210.pdf.

⁶ Сокур О. В. Європейська інтеграція: теоретичні засади та еволюція поглядів. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 55. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3231/%D0%A1%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%20APP_55-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁷ Слабих Д. Теоретико-методологічні підходи до інтеграційних процесів в Європі. URL: file:///C:/Users/Sav/Desktop/apdyo_2011_3_13.pdf.

Не відкидаючи важливість означених наукових напрямків, зазначимо, що в умовах визначення стратегічної лінії на європейську інтеграцію зусилля мають бути сконцентровані на розробці інструментів досягнення цілей цього руху з наданням переваги найбільш пріоритетним з них. З огляду на стан розвитку для України ключовим завданням є підйом економіки. Мало того, її темпи мають забезпечувати досягнення європейських орієнтирів, що потребує передусім переходу від річних до довгострокових планів розвитку. Перших заходів у такому напрямі було вжито в 2019 р. при розробці програми діяльності уряду, в якій передбачено цілі й визначено основні показники їх досягнення на п'ятирічний період. Це відповідає вимогам Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проте програма уряду ще не ставить завдання у контексті конвергенції, зокрема як поступове зближення України з Європейським Союзом у рівнях розвитку, без чого не може бути мови про вступ до об'єднання. Успішне долання суперечностей євроінтеграції потребує визначення покрових шляхів досягнення певного рівня макроекономічних критеріїв відносно середньоєвропейських показників добробуту населення.

Дослідженню різних проблем конвергенції присвячено чимало наукових праць фахівців країн Європейського Союзу. Проблеми конвергенції приділяється певна увага у публікаціях фахівців МВФ, Світового банку, Центру дослідження європейської політики (Centre for European Policy Studies, Brussels, Belgium), Лейбніцького інформаційного центру з економіки (Leibniz Information Centre for Economics), Центру європейських політичних досліджень (Centre for European Policy Studies – CEPS) й ін.). Аналогічна спеціалізована інфраструктура в Україні відсутня, хоча окремі науковці досліджують проблематику щодо конвергенції. Зокрема, це: О. Г. Білорус⁹, Т. В. Бурлай¹⁰, В. І. Власов, А. А. Гриценко¹¹, І. Ф. Радіонова, Є. В. Алімпієв¹², Д. Лук'яненко, В. Чужиков, В. Вожняк¹³.

Реалізація Україною політики євроінтеграції передбачає, що досвід, накопичений країнами Європейського Союзу, має бути взятий за основу побудови національної моделі конвергенції. Він є загально визнаною і вищою

⁸ Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи: моногр. Київ: Вид. центр «Академія», 2013. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5183/1/zinnosti.pdf>.

⁹ Білорус О. Г. Неоконвергенция социально-экономических систем в условиях глобальных вызовов. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2015. Вип. 22 (3). С. 54–61.

¹⁰ Бурлай Т. В. Соціально-економічна конвергенція: теорія і практика: моногр. Київ: НАН України: ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України», 2019. 364 с.

¹¹ Білорус О. Г., Власов В. И., Гриценко А. А. Глобальная конвергентно-сетевая финансовая экономика: моногр. Saarbrücken: LAP Lamden Academic Publishing, 2018. 632 с.

¹² Зростання в процесі економічної конвергенції. Модель Е. Гундлаха. *Макроекономіка-2: навч. посіб.* Київ, Кам'янець-Подільський: Аксиома, 2010. С. 252–273.

¹³ Конвергенція економічних моделей Польщі та України: моногр. / за наук. ред. Д. Лук'яненка, В. Чужикова, М. Вожняка. Київ: КНЕУ, 2010.

цінністю об'єднання для країн, що розвиваються. За визначенням фахівців Світового банку, Європейський Союз є найбільшою у світі «машиною конвергенції (Convergence Machine)», завдяки якій він спромігся лише за півстоліття від свого заснування досягнути одного з найвищих у світі рівнів добробуту та якості життя громадян, а також забезпечити зміцнення економічної й соціальної згуртованості.

Формування Україною національної машини конвергенції європейського типу має спиратися на досвід і модель конвергенції ЄС, оскільки вона дала змогу більшості нових членів угруповання наблизитися до середніх показників по ЄС, хоч у південних (старих) країнах об'єднання цей процес уповільнився. Дуже вдало скористалася вступом в ЄС Польща, яка випередила інші країни світу, що розвиваються, крім Південної Кореї. Успішно розвивалася також Румунія, показник доходу на душу населення якої у 2016 р. сягнув 58% – середнього рівня ЄС – при його рівні 35% у 2005 р.¹⁴

Країни-претенденти на вступ в ЄС мають зважати на те, що європейська машина конвергенції містить важливу складову – структурні фонди, які орієнтуються на реалізацію політики зближення між розвинутими та депресивними регіонами. У механізмі конвергенції ці фонди є фундаментальною основою, тому що вони відповідають статутній меті ЄС, а саме статті 130а Єдиного європейського акта – the Single European Act (1986), в якій зазначається, що «...з метою сприяння загальному гармонійному розвитку Співтовариство розробляє і здійснює свої дії, що ведуть до зміцнення економічної та соціальної згуртованості – order to promote its overall harmonious development, the Community shall develop and pursue its actions leading to the strengthening of its economic and social cohesion».

Водночас структурні фонди створюються і використовуються як розподільний та перерозподільний механізм, який здійснює фінансові впливання на користь регіонів і держав, що відстають за рівнем доходів. Це особливо стосується нових держав-членів. Натомість розвиток найбагатших та найбідніших країн-членів євросони відображає суперечливі процеси. З одного боку, вони мали високі темпи зростання у докризовий період. З іншого боку, відстань між найбагатшими і найбіднішими регіонами збільшилася¹⁵. Дослідження з економічної географії показують поглиблення інтеграційних процесів у формі створення агломераційних ефектів у сфері виробництва, що детермінує концентрацію доходів, а отже – посилює розбіжності регіонального

¹⁴ Cinzia A., Bodewig Ch., Preissl B. Economic convergence or divergence in the EU? *CEPS*. 03 OCT. 2018. URL: <https://www.ceps.eu/economic-convergence-or-divergence-in-the-eu/>.

¹⁵ Alcidi C. Economic Integration and Income Convergence in the EU. *Intereconomics. Review of European Economic Policy*. 2019. Vol. 54, № 1. P. 5. URL: <https://archive.intereconomics.eu/year/2019/1/economic-integration-and-income-convergence-in-the-eu/>.

рівня¹⁶. Це дає підстави стверджувати, що повне зближення доходів нерезальне. З огляду на це майбутня політика конвергенції мала би орієнтуватися на забезпечення згуртованості та уникнення поляризації доходів. Натомість її потрібно буде пов'язувати з інноваційною територіальною політикою, яка орієнтуватиметься на збалансування процесів концентрації виробництва й територіального розподілу праці на регіональних і наддержавних рівнях.

Мета дослідження

Метою дослідження є визначення напрямів економічної дивергенції України та її розвитку в контексті співпраці з об'єднанням Вишеградської четвірки.

Виклад результатів дослідження

Україна в системі процесів євроінтеграції та економічної конвергенції. Політика європейської інтеграції в Україні розвивається суперечливо. З одного боку, країна намагається розробити механізм імплементації цінностей, що відповідають європейським. З іншого боку, є велика частка населення, яка віддає перевагу зближенню з Росією. За соціологічними опитуваннями, 59% українців віддають перевагу членству в Європейському Союзі, а 19% – приєднанню до Митного союзу Росії, Білорусі й Казахстану¹⁷. Водночас з боку ЄС також немає хоч далеких орієнтирів щодо українського членства попри співробітництво у реформаторській діяльності на основі імплементації європейських цінностей. Хоч би як там не було, а процес рухається у бік європейського вибору як інтеграційного. Натомість Митний союз запрошує Україну до свого складу «тепер і без умов» для імплементації російської економічної моделі, пропонуючи великі пільгові кредити довгострокового характеру.

Характерною ознакою для єврооптимістів України останнім часом стають «охолоджуючі вітри» із західних просторів. Для внутрішньополітичного дискурсу несприятливий фон створюється сприянням Німеччиною та Францією будівництву «Північного потоку-2». Безпосередньо перспективам євроінтеграції України не відповідає відмова у членстві в ЄС Північній Македонії й Албанії лише з при-

¹⁶ Alcidi C. Economic Integration and Income Convergence in the EU. *Intereconomics. Review of European Economic Policy*. 2019. Vol. 54, № 1. P. 5. URL: <https://archive.intereconomics.eu/year/2019/1/economic-integration-and-income-convergence-in-the-eu/>; Стельмашук А. М. Сутнісна характеристика, передумови і засади транскордонної конвергенції між Україною та ЄС. *Інноваційна економіка*. 2016. № 7–8 (64). С. 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_7-8_3.

¹⁷ За вступ в ЄС виступають 59% українців (опитування). *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/07/10/7098320/>.

чини наявності невирішених внутрішніх для об'єднання (зовсім не пов'язаних з претендентами на членство) проблем. Французька сторона в особі Е. Макрона наполягла на тому, що потрібно «...зосередитись насамперед на власних реформах, перш ніж проводити подальше розширення. Він також закликав створити нову методологію переговорів про приєднання»¹⁸. Беручи до уваги таку позицію, вважаємо за доцільне розглядати його пропозиції як відміну умов, виконання яких необхідне для вступу нових країн в ЄС.

Зважаючи на геополітичні й гео економічні процеси сучасності та кризові явища в Європейському Союзі, Україна, не знімаючи з порядку денного стратегічну мету євроінтеграції, має зробити головною складовою ставки входження в ЄС – досягнення європейських стандартів життя або конвергенцію. Так, слушно наголошує Т. В. Бурлай, що «...запуск і підтримання конвергенційних процесів є невід'ємною умовою для повноцінної євроінтеграції України, яка у вересні 2014 р. ратифікувала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом»¹⁹. Тому конвергенцію слід розглядати як непрямий метод розв'язання парадигми реалізації мети щодо набуття членства у цьому угрупованні.

Вирішення проблем конвергенції для України передбачає передусім концентрацію уваги на економічній складовій, бо вона забезпечує формування сталого та послідовного розвитку рівня добробуту нації. Оскільки головним індикатором забезпечення населення товарами і послугами є показник валового внутрішнього продукту на душу населення, українська машина конвергенції має забезпечити досягнення нашою країною такого рівня цього показника, розмір якого сягає щонайменше рівня нових країн Європейського Союзу. Це надскладне завдання з огляду на рейтинг України за виробництвом ВВП на душу населення, який є нижчим за будь-яку країну ЄС.

Звичайно, що конвергенція для країн, які розвиваються, передбачає вступ у змагання з усіма країнами, що випередили її. Проте стратегію економічної конвергенції варто розробляти з огляду на ті держави, які спромоглися у сучасній глобальній економіці найшвидше прогресувати. Для України у цьому контексті є безальтернативний вибір – країни Вишеградської четвірки. По-перше, країни V4 за рівнем ВВП на душу населення суттєво випереджають Україну попри те, що після розвалу комуністичного блоку остання мала вищі показники. По-друге, географічне сусідство полегшує розуміння корінних чинників успіху та імплементацію їх до національних особливостей своєї країни. По-третє, ідеологія сусідства зумовлює переважання потреби у співпраці над ринковими виявами конкуренції. По-четверте, країни Вишеградської четвірки з геополітичного кута зору як члени ЄС не мають імперських амбіцій на відміну від східного сусіда – Росії. Щодо останньої, то вона має нижчий рівень ВВП на душу населення порівняно з V4 і поступається їм у темпах економічного розвитку (табл. 1 та 2).

¹⁸ Macron's «non» to EU enlargement. URL: <https://www.ceps.eu/macrons-non-to-eu-enlargement/>.

¹⁹ Бурлай Т. В. Соціально-економічна конвергенція: теорія і практика: моногр. Київ: НАН України: ДУ «Ін-т екон. та прогнозів.», 2019.

Таблиця 1

ВВП на душу населення у 2018 р. країн V4, України і Росії

Країна	У постійних цінах за паритетом купівельної спроможності		У поточних цінах у дол. США		У поточних цінах за паритетом купівельної здатності	
	міжнародних дол. 2011 р.	частка України, %	дол. США	частка України, %	міжнародних дол.	частка України, %
CZ	33,218,960	24,8	22,850,316	13,6	37,370,970	24,8
HU	28,358,203	29,1	15,923,816	18,6	31,902,671	29,1
PL	28,390,196	29,1	15,430,927	19,2	31,938,663	29,1
SL	31,226,781	26,4	19,581,582	15,1	35,129,791	26,4
RU	26,015,232	31,7	11,326,773	26,2	29,266,855	31,7
UA	8,252,020	*	2,963,465	*	9,283,433	*

Побудовано і розраховано автором за: *World Economic Outlook*. Database, October 2019. URL: [https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=79&pr.y=7&sy=2018&ey=2018&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C935%2C922%2C936%2C944%2C926&s=NGDPRPPPC%2CNGDPDPC%2CPPPPC&grp=0&a=\(Last accessed: 21.11.2019\)](https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=79&pr.y=7&sy=2018&ey=2018&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C935%2C922%2C936%2C944%2C926&s=NGDPRPPPC%2CNGDPDPC%2CPPPPC&grp=0&a=(Last%20accessed%3A%2021.11.2019)).

Таблиця 2

Відсоткові зміни ВВП у постійних цінах

Країни	2000 р./2010 р.	2001 р./2011 р.	2002 р./2012 р.	2003 р./2013 р.	2004 р./2014 р.	2005 р./2015 р.	2006 р./2016 р.	2007 р./2017 р.	2008 р./2018 р.	2009 р./2019 р.
CZ	4,267	2,909	1,652	3,603	4,907	6,533	6,854	5,603	2,682	-4,803
	2,273	1,778	-0,800	-0,484	2,715	5,309	2,451	4,353	2,958	2,450
HU	4,209	3,841	4,528	3,849	5,005	4,388	3,851	0,422	0,851	-6,601
	0,655	1,658	-1,631	2,094	4,225	3,536	2,281	4,137	4,940	4,600
PL	4,260	1,205	1,443	3,562	5,136	3,494	6,180	7,035	4,250	2,820
	3,607	5,017	1,608	1,392	3,318	3,839	3,063	4,937	5,149	4,026
SL	1,210	3,316	4,523	5,419	5,259	6,751	8,453	10 800	5,630	-5,422
	5,042	2,819	1,657	1,491	2,750	4,175	3,125	3,188	4,109	2,60
RU	10,046	5,090	4,744	7,349	7,176	6,376	8,154	8,535	5,248	-7,821
	4,550	5,066	3,700	1,800	0,700	-2,308	0,329	1,630	2,255	1,084
UA	5,932	5,209	5,300	9,500	11,800	3,100	7,600	8,200	2,200	-15,100
	4,100	5,466	0,239	-0,027	-6,553	-9,773	2,441	2,525	3,277	2,990

Джерело: побудовано автором за: *World Economic Outlook*, Database, October 2019. URL: [https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=41&pr.y=5&sy=2000&ey=2019&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C935%2C922%2C936%2C944%2C926&s=NGDP_RPCH&grp=0&a=\(Last accessed: 3.12.2019\)](https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=41&pr.y=5&sy=2000&ey=2019&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C935%2C922%2C936%2C944%2C926&s=NGDP_RPCH&grp=0&a=(Last%20accessed%3A%203.12.2019)).

Отже, вирішення проблем економічної конвергенції можна здійснювати в межах концепцій зацікавлених груп. Попри те, що вона недостатньо розвинута для міждержавного рівня, для відносин України з V4 можуть бути прийнятними методологічні положення щодо доцільності визначати «склад зацікавлених сторін, співвідношення інтересів»²⁰. До цього варто додати готовність сторін йти на певні поступки з метою досягнення генеральної цілі. У сусідських відносинах важливим є усвідомлення збалансованості масштабів взаємовигідного розвитку. Цей підхід слід розуміти не як відповідність інтересів, а здебільшого як вирішення суперечностей між ними в результаті підбивання підсумків або ймовірно ще точніше – їх підсумовування.

Для України, як і для V4, у контексті конвергенції найважливішим завданням є зменшення відставання від розвинутих країн. Головним критерієм її вимірювання має стати добробут нації. Слушним варто вважати висновок фахівців Світового банку, що «...без урахування ролі людського капіталу як найважливішого його компонента добробуту не може бути сталого та послідовного розвитку нації».

Балансування цієї проблеми на міждержавному рівні має й буде враховувати різниці у кожній з країн у відстанях при вимірюванні ВВП на душу населення. У всій багатоманітності критеріїв оцінки добробуту нації він є найважливішим і найбільш інтегрованим. Сталий та послідовний розвиток через показник ВВП на душу населення – це відображення успішності довгострокової політики у сфері людського капіталу включно з надзвичайно актуальними для України аспектами: легкості ведення бізнесу, народжуваності, освіти, охорони здоров'я, якісного довголіття. Адже заходи щодо досягнення благополуччя породжують довіру в людей як споживачів й інвесторів і зумовлюють поведінку, яка посилює зусилля з проведення реформ, особливо тих, які традиційно належать до непопулярних та викликають активну опозицію²¹. Президентські й парламентські вибори 2019 р. в Україні підтвердили незадоволеність громадян теперішнім станом економіки і соціальної справедливості. Тому передумовою успішного продовження започаткованих колишнім урядом економічних реформ за умов зростання довіри до них має бути виняткове забезпечення справедливості у соціальній сфері. Дослідження

²⁰ Редченко К. І. Вплив теорії зацікавлених сторін на управлінський облік. *Економіка промисловості*. 2008. № 4. С. 60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2008_4_9_

²¹ Karver J., Inchauste G. Perceptions of Welfare in the European Union. Background to «Growing United: Upgrading Europe's Convergences Machine» / World Bank Group, 2017. P. 3. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/927531520461248487/Perceptions-of-Welfare-in-the-EU.pdf>; Levy, S., Walton M. No Growth without Equity: Inequality, Interests and Competition in Mexico. London: Palgrave Macmillan, 2005. URL: <https://siteresources.worldbank.org/INTMEXICOINSPANISH/Resources/nogrowthwithoutequity.pdf>.

проблем конвергенції фахівцями Світового Банку²² дає підстави стверджувати, що саме на такій основі можна розраховувати на успіх земельної, фінансової та інших реформ.

Багато європейських експертів роблять слушний висновок, що на зміну теперішній «машині конвергенції» необхідно розробити «машину конвергенції-2». Проте нова машина розробляється для країн-лідерів з метою оживлення темпів їхнього зростання.

Україні, як і взагалі країнам, що розвиваються, потрібна інша стратегія. Вона має відкрити свій технологічний кордон та зробити його притягальним для країн, які не спроможні підтримувати високі темпи зростання доходів на душу населення без розширення їхніх технологічних кордонів. Країна має розробити систему повернення своїх громадян-випускників іноземних університетів з іноземними і вітчизняними інвесторами на батьківщину. Вона може містити фінансову, технічну, підприємницьку, часову й особистісну складові.

Проблемною тенденцією євроінтеграції є те, що ЄС розростається, але європейці не стають об'єднаними. Вихід вбачається у тому, що машина конвергенції у версії 2.0 має стати машиною конвергенції людей та фірм в усьому Союзі²³. Ймовірність успішності такого рішення невелика через неможливість усім стати однаково лідерами. Україні у процесі реалізації стратегії євроінтеграції варто взяти до уваги найбільшу цінність Європи – об'єднаний ринок з великим платоспроможним попитом. Орієнтація на цей ринок «розв'язує руки» для структурних реформ у тих напрямках, які для розвинутих економік мають початися не поступовим, а миттєвим «знищенням» традиційних галузей. Найбільш очевидно це в аграрній сфері, яка має потенціал миттєвого захоплення європейського ринку здорового харчування і, набуваючи досвіду та потужностей, може переходити на інші ринки.

У реалізації стратегії конвергенції партнерами України мають стати країни V4, бо їх економіка найбільшою мірою залежна від ринку робочої сили України. Як показали Є. В. Савельєв, В. Є. Куриляк та М. Ю. Куриляк, «...для розвитку співпраці України з країнами V4 важливою є тенденція до зміщення пріоритетів трудових мігрантів з російського напрямку на європейський, хоча Росія залишається ще у числі великих країн їхнього перебування. Водночас країни V4 належать до найбільш притягальних для трудових мігрантів з України. Серед усіх країн світу українські трудові мігранти віддають перевагу Польщі. Вона надає робочі місця 38,9% трудових мігрантів з України. Питома

²² World Bank Group. 2017. World Development Report 2017: Governance and the Law. Washington, DC: World Bank. © World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25880>.

²³ Alcidi C., Bodewig Ch., Preissl B. Economic convergence or divergence in the EU? CEPS. 03 okt. 2018. URL: <https://www.ceps.eu/economic-convergence-or-divergence-in-the-eu/>.

вага Чехії серед трудових мігрантів з України становить 9,4% (четверте місце після Росії та Італії), Угорщини – 1,3% (восьме місце після Польщі, Росії, Чехії, США, Білорусі і Португалії)²⁴ (табл. 3).

Таблиця 3

Трудові мігранти з України за країнами перебування, статтю і місцем проживання до виїзду за кордон (2015–2017 рр.), тис. осіб²⁵
[12, с. 5]

	Усього	Жінки	Чоловіки	Міські поселення	Сільські поселення
Кількість трудових мігрантів, усього, тис. осіб	1303,3	385,8	917,5	663,5	639,8
У тому числі за країнами перебування, %					
Польща	38,9	42,6	37,3	38,3	39,5
Росія	26,3	15,1	31,0	33,0	19,3
Італія	11,3	27,0	4,7	7,3	15,4
Чехія	9,4	6,2	10,7	5,2	13,7
Угорщина	1,3	0,9	1,5	1,2	1,5

Територія Вишеградської четвірки й України дорівнює 1 137 237 км², в якій 53,1% належать Україні. Шлях, за яким розвивається ринок робочої сили на цій території у відносинах «V4 – UA», не є природним. Він перетворився на акцію створення українських діаспор унаслідок імпорту робочої сили з України. За останні десятиліття у V4 сформувалися потужні українські діаспори.

Означені процеси зменшують кількість громадян України. Хоч би як економічно добре не було для держав-сусідів, це створює і для них нову етнічну ситуацію, яка породжує наростання довговічних для вирішення проблем щодо національно-культурних відносин. Альтернативою означеному шляху є формування спільного економічного простору, що функціонує та розвивається у створеній природою наземній, прісноводній і морській екоси-

²⁴ Савельєв Є. В., Куриляк В. Є., Куриляк М. Ю. Вишеградська четвірка та Україна в контексті розвитку євроінтеграційних процесів. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3. С. 25.

²⁵ Державна служба статистики України. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Київ, 2017. С. 8.

стемі людиноцентричного характеру, порушувати яку на нинішньому історичному етапі не дано жодній політично суверенній державницькій одиниці. Як слушно зауважує К. Георгієва у публікації з назвою «Адаптаційний вік», «...коли я думаю про неймовірні виклики, з якими нам доведеться зіткнутися в умовах мінливого клімату, мій погляд зосереджується на молоді. Зрештою, вона буде або насолоджуватися плодами, або нести тягар, що виникає в результаті дій, які вживаються сьогодні. Я думаю про свою 9-річну онучку. До 20 років вона може стати свідком настільки глибоких змін клімату, що штовхає додатково 100 мільйонів людей на бідність. До того часу, коли їй виповниться, 40 років, 140 мільйонів можуть стати кліматичними мігрантами – людьми, змушеними тікати з будинків, які вже не в безпеці або не можуть забезпечити їм життєві засоби. І якщо їй доведеться дожити до 90 років, то планета може бути на 3–4 °C гарячішою та ледь зручною для життя»²⁶. Під цим кутом зору глобалізація, як і її вияв – міжнародна регіоналізація, сприяє поширенню «...**знань та технологій через кордон**... На ринках, що розвиваються, передача технологій допомогла збільшити інновації й продуктивність навіть в останній період слабкого зростання світової продуктивності»²⁷.

Висновки

У майбутньому Центральна Європа виглядатиме як політичне утворення без економічних кордонів. Воно може розширитися як V4 = UA або Вишеградська п'ятірка. Ще далеко не час, але не можна також відкидати варіант створення об'єднання конфедераційного типу за масштабами Німеччини, Франції, Італії чи Іспанії. Є певні ресурсні обсяги, без яких економіка виробництва (не економіка фінансово-банківського типу) здатна бути конкурентоспроможною порівняно з нинішніми європейськими лідерами. Не вічні так само напруженість та історично-етнічна роз'єднаність на Балканах. І не Росія розв'язуватиме гордіві вузли на європейському континенті, якій на підконтрольній досі євразійській території є що трансформувати та є як трансформуватися. Менші країни в Європі, не втрачаючи існуючі кордони, будують нові кордони. Проте гасло «Європа без кордонів» зараз не на часі. Індивідуальності у Центральній і Східній Європі не настільки віддалені, щоб не зближуватися для того, щоб не відстати.

²⁶ Georgieva K. The Adaptive Age. *IMFblog*. 2 Dec. 2019. URL: https://blogs.imf.org/2019/12/02/straight-talk-the-adaptive-age/?utm_medium=email&utm_source=govdelivery.

²⁷ Aslam A., Giang Ho J., Osorio-Buitron C., Piazza R. Globalization Helps Spread Knowledge and Technology across Borders. *IMFblog*. 2 Dec. 2019. URL: https://blogs.imf.org/2018/04/09/globalization-helps-spread-knowledge-and-technology-across-borders/?utm_medium=email&utm_source=govdelivery.

Європа – територія зародження та розвитку нової цивілізації, основою якої є інтеграція. Вона стає батьківщиною становлення нових форм співжиття між народами, економічних і фінансових відносин, взаємодії з навколишнім середовищем. Європа розробила свою модель конвергенції, завдяки якій вдалося створити інтегрований союз 27 держав та мати інших претендентів на членство. Певним орієнтиром для ЄС є США. Завдання України – це створення національної машини конвергенції, яка адаптує європейську машину до своїх умов і завдань.

Список використаної літератури

1. Белорус О. Г., Власов В. И., Гриценко А. А. Глобальная конвергентно-сетевая финансовая экономика: моногр. Saarbrucken: LAP Lamden Academic Publishing, 2018. 632 с.
2. Билорус О. Г. Неоконвергенция социально-экономических систем в условиях глобальных вызовов. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2015. Вип. 22 (3). С. 54–61.
3. Бурлай Т. В. Соціально-економічна конвергенція: теорія і практика: моногр. Київ: НАН України: ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2019. 364 с.
4. Державна служба статистики України. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Київ, 2017. С. 8.
5. 2018: євроінтеграція як орієнтир. Київ: Ресурс.-аналіт. центр «Суспільство і довкілля», 2019. URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/518/files/webannualreport2018eurointegrationua.pdf>.
6. За вступ в ЄС виступають 59% українців (опитування). *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/07/10/7098320/>.
7. Зростання в процесі економічної конвергенції. Модель Е. Гундлаха. *Макроекономіка-2*: навч. посіб. Київ, Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. 424 с.
8. Коваленко Є. О. Концептуально-методологічні засади аналізу євроінтеграційної політики. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2008. Вип. 32. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/visnik_32_210.pdf.
9. Конвергенція економічних моделей Польщі та України: моногр. / за наук. ред. Д. Лук'яненка, В. Чужикова, М. Вожняка. Київ: КНЕУ, 2010.

10. Костенко А. М. Інформаційно-комунікативні стратегії євроінтеграції в Україні. *Грані*. 2018. Т. 21, № 11. С. 70–77. URL: <file:///C:/Users/Sav/Desktop/1284-Article%20Text-2375-1-10-20190110.pdf>.
11. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В. Сіденко (кер. проекту) та ін. Київ: Заповіт, 2018. 214 с. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_pereformatuvannia_ievropeiskoi_intehratsii.pdf.
12. Редченко К. І. Вплив теорії зацікавлених сторін на управлінський облік. *Економіка промисловості*. 2008. № 4. С. 60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2008_4_9.
13. Савельєв Є. В., Куриляк В. Є., Куриляк М. Ю. Вишеградська четвірка та Україна в контексті розвитку євроінтеграційних процесів. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3. С. 25.
14. Сіренко К. Ю. Євроінтеграційна політика України: позитивні та негативні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22, ч. 3. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/18.pdf.
15. Слабих Д. Теоретико-методологічні підходи до інтеграційних процесів в Європі. URL: file:///C:/Users/Sav/Desktop/apdyo_2011_3_13.pdf.
16. Сокур О. В. Європейська інтеграція: теоретичні засади та еволюція поглядів. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 55. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3231/%D0%A1%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%20APP_55-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
17. Стельмашук А. М. Сутнісна характеристика, передумови і засади транс-кордонної конвергенції між Україною та ЄС. *Інноваційна економіка*. 2016. № 7–8 (64). С. 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_7-8_3.
18. Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи: моногр. Київ: Вид. центр «Академія», 2013. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5183/1/zinnosti.pdf>.
19. Alcidi C. Economic Integration and Income Convergence in the EU. *Inter-economics. Review of European Economic Policy*. 2019. Vol. 54, № 1. P. 5. URL: <https://archive.intereconomics.eu/year/2019/1/economic-integration-and-income-convergence-in-the-eu/>.
20. Aslam A., Giang Ho J., Osorio-Buitron C., Piazza R. Globalization Helps Spread Knowledge and Technology across Borders. *IMF Blog*. 2 Dec. 2019. URL: https://blogs.imf.org/2018/04/09/globalization-helps-spread-knowledge-and-technology-across-borders/?utm_medium=email&utm_source=govdelivery.

21. Cinzia A., Bodewig Ch., Preissl B. Economic convergence or divergence in the EU? *CEPS*. 03 Oct. 2018. URL: <https://www.ceps.eu/economic-convergence-or-divergence-in-the-eu/>.
22. Alcidi C., Bodewig Ch., Preissl B. Economic convergence or divergence in the EU? *CEPS*. 03 Oct. 2018. URL: <https://www.ceps.eu/economic-convergence-or-divergence-in-the-eu/>.
23. Georgieva K. The Adaptive Age. *IMFblog*. 2 Dec. 2019. URL: https://blogs.imf.org/2019/12/02/straight-talk-the-adaptive-age/?utm_medium=email&utm_source=govdelivery.
24. Karver J., Inchauste G. Perceptions of Welfare in the European Union. Background to «Growing United: Upgrading Europe's Convergences Machine» / World Bank Group. 2017. P. 3. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/927531520461248487/Perceptions-of-Welfare-in-the-EU.pdf>.
25. Levy, S., Walton M. No Growth without Equity: Inequality, Interests and Competition in Mexico. London: Palgrave Macmillan, 2005. URL: <https://siteresources.worldbank.org/INTMEXICOINSPANISH/Resources/nogrowthwithoutequity.pdf>.
26. Macron's «non» to EU enlargement. URL: <https://www.ceps.eu/macrons-non-to-eu-enlargement/>.
27. World Bank Group. 2017. World Development Report 2017: Governance and the Law. Washington, DC: World Bank. © World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2588>.

Стаття надійшла до редакції 12 листопада 2019 р.